

ка подали річний науковий звіт і хроніку мистецьких подій 2010 р., звернувши окрему увагу на виставку „Посвята митрополитові Андрею“. Друга рубрика присвячена історії музею. В ній опубліковано закінчення ґрунтовної розвідки Д. Посацької про втрати, які зазнали фонди музею у воєнні і повоєнні роки. Як додаток, подані копії документів про пограбування Національного музею органами МДБ та іншими структурами окупаційного режиму.

Третя рубрика — найбільша за обсягом, вона включає наукові дослідження на основі збірок музею. Рубрика розпочинається двома статтями про ікони Юрія Змієборця зі сіл Станили та Старого Кропивника. Хоча ці ікони відомі, проте вміщені дослідження відкривають їх по-новому. М. Гелитович, порівнюючи обидва твори, вказує на відмінності між ними й пропонує погляд, що ікона зі Старого Кропивника є пізнішою реплікою ікони зі Станили. Друга стаття про ці ікони авторства М. Друль висвітлює результати фізичних обстежень пам'яток: порівнюються ґрунти, пігменти, фотографії у рентгенівських та інфрачервоних променях. Також опублікований висновок Київської радіовуглицевої лабораторії щодо датування дощок ікон. Усе це дуже важливе для атрибуції і встановлення, а також впливає на підходи до датування й інших найдавніших галицьких ікон, цінність яких полягає не лише у старовині як такої, але часто загадковості й оригінальності зображень.

Про одну з таких загадок мовиться в статті М. Цимбалісти, а саме ікону св. Параскеви зі с. Ісаїв. Автор зазначає, що ця ікона виділяється, по-перше, тим, що клема лише з одного боку, а по-друге, у сценах страждань святої немає зображень катів. Вона робить ремарку про західні іконографічні джерела деяких елементів у цій іконі. Можливо, це ключ до пояснення згаданих особливостей.

Р. Косів пропонує дослідити дві ікони з с. Лопушанки-Лехнової, намальовані у 1680-х рр. одним

майстром. Особливо цікава аргументація датування ікони Покрови Богородиці на основі історичного напису, в якому чітко проступає конфесійна свідомість тогочасних парафіян Перемишльської єпархії.

С. Зінченко опублікувала статтю, яка важлива і цінна не лише для дослідників рукописів, але і для історії колекціонерства як феномену культури. Йдеться про збірку євангелій у фондах Національного музею у Львові, яка налічує 209 справ.

Стаття О. Жеплинської про творчість Олександра Скрутка — наукове відкриття, оскільки про цього художника досі були лише поодинокі згадки, які не відповідають масштабові його таланту. Автор на основі публікацій у галицькій періодиці кінця XIX — початку XX ст. виявила десятки невідомих фактів з життя художника. В статті також подано аналіз творів О. Скрутка.

О. Семчишин-Гузнер у своїй статті пише про таке важливе явище з погляду історії культури, як копіювання творів відомих майстрів. Воно вивчається на прикладі копій, які малював Модест Сосенко для митрополита Андрея Шептицького. Мовиться про такі полотна, як чотири апостоли Дюрера чи автопортрет Рембрандта.

Відомий львівський мистецтвознавець Л. Волошин публікує захопливу оповідь про представника школи Олекси Новаківського Михайла Кмітя.

Далі в Літописі подано дві публікації, присвячені листуванню. З. Грушовець опублікувала листи Михайла Мороза до Олекси Новаківського, Л. Кость та О. Семчишин-Гузнер — листи Олени Кульчицької до Андрея Шептицького та Ірини Добрянської в період Другої світової війни.

А в своїй розвідці про маловідомий жанр творчості відомого українського графіка Леопольда Левицького — листівки, О. Жмурко цікаво проаналізувала символіку образів цих творів.

Назар КОЗАК

Н. Е. Кунанець. Бібліотечна справа на західноукраїнських землях (XIII ст.—1939 р.): консолідований інформаційний ресурс.— Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011.— 448 с.

У рецензованій монографії Наталії Кунанець вдалося вперше об'єднати розрізнені відомості про розвиток та функціонування бібліотек, що діяли з кінця XIII ст. — до 1939 р. у західноукраїнському регіоні як важливих соціальних інститутів, які сприяли розвитку наукової і педагогічної думки, здійснювали інформаційне забезпечення низки наукових інституцій і навчальних закладів.

Наукове видання містить ґрунтовний аналіз діяльності, еволюції бібліотечно-інформаційних ресурсів, що формувалися на західноукраїнських

землях у зазначений історичний період. Автор з'ясовує роль і місце бібліотек у соціально-комунікаційному середовищі досліджуваного періоду, процеси переосмислення національних культурних цінностей як джерела нових ідей сьогодення, запозичення певних комунікаційних моделей впливу на різні групи та профільні осередки користувачів, розширення спектра послуг із документо-інформаційного забезпечення національної освіти, науки, а водночас практики в умовах інтенсивного розвитку соціальних комунікацій сучасного інформаційного суспільства.

В надбаннях української науки досі немає комплексних системних досліджень, які б розкривали загальні тенденції, трансформаційні зміни функціонування та специфіку формування бібліотечно-інформаційних фондів у західноукраїнському регіоні, з додатком їх аналізу впливу на розвиток регіону в контексті еволюції системи документних комунікацій. Ця проблема історично сформувалася як наслідок неправильного трактування та оцінок цього періоду розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів у радянській бібліотекознавчій історіографії. Нині немає методик досліджень історії бібліотек як комунікаційних структур суспільства зазначеного історичного періоду, залишилися поза увагою науковців багато аспектів функціонування бібліотек як соціального явища, що забезпечували кумуляцію і використання книжок, які містять нагромаджені в процесі розвитку людства знання. У цьому контексті високу наукову цінність, пізнавальне і практичне значення має поглиблений аналіз історії створення бібліотечно-інформаційних ресурсів у західноукраїнському регіоні, в контексті формування соціальної пам'яті народу та соціокультурних трансформацій суспільства.

Книжка складається із дев'яти розділів, які висвітлюють різні аспекти діяльності бібліотек.

У першому розділі „Організаційні та методичні засади діяльності бібліотек на західноукраїнських землях. Фахова освіта” поданий аналіз можливостей здобуття фахової освіти на західноукраїнських землях та концептуальні засади функціонування книгозбірень означеного періоду. У бібліотеках працювали талановиті, високоосвічені співробітники, з широким спектром зацікавлень. Більшість із них згодом стала відомими діячами науки і культури. У Галичині цього історичного періоду не було навчального закладу, який готував би фахових бібліотекарів. Співробітники книгозбірень завдяки високому рівню освіченості інтуїтивно визначали напрями розвитку бібліотек, засади раціонального розміщення фондів та створення каталогів, напрями вдосконалення обслуговування читачів. Значного розвитку бібліотекознавство у Галичині набуло завдяки науково-методичним опрацюванням когорти ентузіастів, які, досліджуючи стан розвитку бібліотечної справи у світі, проектували його на галицький менталітет і таким способом створювали посібники (переважно публікували їх у пресі), які ставали „керівництвом до дії” для багатьох поколінь бібліотекарів, а подекуди не втратили своєї актуальності і сьогодні.

У другому розділі „Бібліотеки монастирів та братств” розглядається поступальний розвиток монастирських бібліотек, які з перших років свого становлення органічно включилися у релігійні, культурні, соціальні, економічні і політичні процеси, тобто соціально-комунікаційні процеси регіону різних рівнів. Їхня культурна місія зумовлена гуртуванням навколо них освічених людей, заснуванням при монастирях скрипторіїв, друкарень та шкіл.

Третій розділ „Бібліотеки вищих навчальних закладів” містить аналіз інформації з історії книгозбірень, що забезпечували супровід навчального процесу у світських та теологічних вищих навчальних закладах.

У четвертому розділі „Бібліотеки товариств” поданий ґрунтовний аналіз інформаційних надбань діяльності бібліотек найважливіших наукових об'єднань, в яких зосереджувалися наукові сили цього регіону, формувалися наукові школи та теоретичні засади багатьох досліджень. Автор підкреслює, що розгортання бібліотек різноманітних товариств було вагомою віхою бібліотечно-соціуму західноукраїнських земель, оскільки творча інтелігенція відчувала потребу у створенні осередків, навколо яких могла б гуртуватися. Однією із ділянок праці майже всіх наукових товариств, незалежно від напрямів роботи, була розбудова власних книгозбірень, якою користувалися його члени. Прикладом може слугувати НТШ.

П'ятий розділ „Педагогічні бібліотеки” містить аналітичний виклад діяльності провідних та дрібних педагогічних бібліотек регіону. Історія педагогічних книгозбірень України є одним з найменш вивчених питань історії бібліотек та бібліотечної справи. Інформація, яку зібрав автор із величезної кількості невеличких інформаційних повідомлень, дала змогу скласти цілісну картину діяльності педагогічних книгозбірень.

У шостому розділі „Бібліотеки установ” подано опис одинадцяти бібліотек, у т. ч. бібліотек Національного музею у Львові, Природознавчого музею ім. Дідушицьких, „Студіону”, Народного дому, Ставропігійського інституту, Національного закладу ім. Оссолинських.

У сьомому розділі „Студентські бібліотеки” розглянуто діяльність студентських бібліотек як унікального явища в бібліотекознавстві України. Такого виду книгозбірні діяли лише на західноукраїнських землях і створювалися на громадських засадах студентськими спілками і громадами.

Восьмий розділ „Концептуальні засади формування фондів приватних бібліотек на західноукраїнських землях” засвідчує еволюцію бібліофілства. Серед розглянутих питань діяльність видатних особистостей та формування їхніх приватних бібліотек.

Дев'ятий розділ „Бібліографічний покажчик „Бібліотечна справа у Галичині”: консолідований інформаційний продукт” подає відомості про підготовку видання бібліографічного покажчика „Історія бібліотечної справи у Галичині” у двох версіях — на паперовому носії та мультимедійному контенті в середовищі Microsoft Access, що передбачає об'єднання кількох способів подачі інформації — тексту, нерухомих зображень (малюнки та фотографії), рухомих зображень (мультиплікація та відео) і звуку (цифровий), в інтерактивний інформаційний продукт. Використання інформаційних технологій консолідованої інформації під час створення цього інформаційного продукту дало змогу здійснювати високоякісний пошук, упорядкування і вибірку, порівняння інформації; збереження й опрацювання великої кількості інформації.

Вивчаючи й аналізуючи історію бібліотек Львова у XIII — на початку XX ст., автор дійшла висновку, що соціально-економічний розвиток регіону, динаміка еволюції наукових знань надзвичайно позитивно вплинули на поступальний розвиток книгозбірень різних типів і спрямувань.

Н. Кунанець також підкреслює, що в умовах бездержавності та фінансової скрути українцям вдалося створити низку унікальних наукових

книгозбірень, фонди яких у складі сучасних бібліотечних інституцій стали національним надбанням України.

Володимир ГРИЦИК

Олег Шаблій. Село на золотому Поділлі: Земля і люди.— Львів: Аверс, 2011.— 712 с.

Книжку д. чл. НТШ Олега Шаблія „Село на золотому Поділлі...“, яка вийшла нещодавно, можна назвати сучасним краєзнавчим твором як за формою, так і змістом.

Наукові основи національного краєзнавства обґрунтував наприкінці ХІХ ст. І. Франко у розвідці „Галицьке краєзнавство“. Він писав: наука про рідний край — краєзнавство „дає змогу докладно ознайомитися зі своїм краєм і усією Батьківщиною, з її географічним положенням, ґрунтами, кліматом, шляхами, містами, людьми, суспільним устроєм, історією, пам'ятниками та ін. [...] Перша прикмета національної освіти — знати своє найближче оточення, знати минуле і сучасне свого народу і відчувати себе живим і свідомим членом живого, свідомого і об'єднаного організму“¹.

Отже, крім пізнавального, краєзнавство виконує і важливу виховну, патріотичну функцію. Про це ще у ХVІІІ ст. наголошував Григорій Сковорода: „Пізнай свій край... себе, свій рід, свій нарід, свою землю,— і ти побачиш свій шлях у життя...“

Думку Г. Сковороди щодо краєзнавства осучаснив італійський філософ і релігійний діяч Л. Стурцо. Він відзначив, що „людина прив'язана до землі, її життя — локальне; людина їздить по світу, але її пов'язаність зі своїми почуттями, звичками, інтересами, ніколи не обривається, все це укорінене в місці походження: дім, сусіди, краєвид, рідні, приятелі, друзі і навіть вороги — все це малий світ, який формує в нас [...] великий світ [...] — від окремого селища до цілої нації“².

Саме „від свого села до цілої нації“, точніше — від рідного села — Курівців і до всього Західного Поділля — охоплює єдиним поглядом цей історико-географічний простір автор названої монографії. Розповідь базується на добротному архівному матеріалі (ЦДІА України у Львові, Національний музей ім. Митрополита А. Шептицького у Львові; архіви Тернополя, Києва, Зборова), публікаціях із бібліотек України, Польщі, Канади та США. Автор широко цитує ці джерела, що робить його висновки достовірними. Видання — науково-популярне.

Книжка складається із семи великих розділів: 1) Походження села; 2) Географічне довкілля села і околиць; 3) Історичні особливості розвитку села; 4) Людність; 5) Церква. Освіта. Культура; 6) Вихідці з села; 7) Ad Fontes: спогади, розповіді. Кожен

розділ багатий на фактичний матеріал, роздуми автора, теоретичні узагальнення. Зміст розділів впливає з їх назв. Виділимо особливості деяких із них.

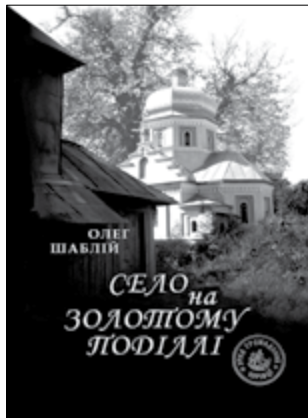
У першому розділі О. Шаблій досліджує етимологію назви с. Курівці. Спираючись на дослідження філологів-топонімістів (О. Купчинського, Д. Бучка М. Худаша), автор трактує назву „Курівці“ як відпатронімну (за прізвиськом чи прізвиськом засновника поселення). За даними архівів, О. Шаблій з'ясував, що першим власником земель розташування села був великопольський генерал Гурка, і дійшов висновку, що сама назва — це номінація підданих Гурки — Гура — Кура. Отже, людей цього Кура називали курівці (подібно, як людей Нестора — несторівці, Середи — серединці і т. ін.). Так, поєднуючи лінгвістичний, історичний та географо-картографічний підходи, автор висуває гіпотезу про приблизну дату заснування села — 1540 р. (тоді ж був заснований Тернопіль).

Багатий фактами і процесами розділ „Історичні особливості розвитку села і околиць“ (С. 91—296). Розгляд ведеться з опису часів палеоліту і закінчується характеристикою подій та процесів Помаранчевої революції. Заслуговує на увагу великий параграф про перебування у селі у травні 1898 р. І. Франка з Лесем Мартовичем. Чи не вперше публікується лист селян-радикалів до І. Франка з вибаченням за невдачу його обрання до віденського сейму.

Як своєрідний „паралельний світ“, описує автор розбудову і функціонування залізниці Львів — Тернопіль — Київ, що перетнула село з заходу на схід 1872 р., та економічні, соціальні і навіть екологічні наслідки цього на той час індустріального феномену в аграрному краї.

А період від 1939 р. до нашого часу автор відтворив великою мірою з урахуванням власних спогадів та розповідей сучасників. Інформаційно цікавою є складена автором картосхема місць загибелі односельців на фронтах Другої світової війни: мало не всі вони покладали голови у Пруссії та „республіках“ Балтії — там, де опір нацистів був найбільшим і куди „доблесне“ радянське командування погнало новобранців 1944 р. як гарматне м'ясо.

Великий і багатий фактами розділ „Церква. Освіта. Культура“ (С. 363—512), який О. Шаблій

¹ Франко І. Я. Галицьке краєзнавство // Франко І. Я. Зібрання творів: У 50 т.— К., 1986.— Т. 46, кн. 2.— С. 116.

² Цит. за: Пахльовська О. В дорозі до світогляду // День.— 2009.— № 231.